ФИФЫ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЕЙ ПСАЛЬЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭХЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

№94 (22.02) ● 2011 гъэм накъыгъэм (майм) и 25, бэрэжьей ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокI ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

Блий С. Г. «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щIэныгъэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ» цIэ лъапIэр фIэщыным и Iуэхукlэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым и Указ

ЩIэныгъэ лъагэ зиIэ IэщIагъэлIэр гъэхьэзырыным къаруушхуэ зэрырихьэлIам икIи илъэс куэд лъандэрэ хьэлэлу зэрылажьэм папщIэ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щIэныгъэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ» цIэ лъапIэр фIэщыным **Блий Станислав Григорий и кьуэм** - «Урысей мэкъумэщ центр» федеральнэ къэрал Iуэхущ1апIэм и къудамэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыIэм и унафэщIым.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент КЪАНОКЪУЭ Арсен

Налшык къалэ
2011 гъэм накъыгъэм и 20-м
№79-УП

Сэхъуурокъуэ Хь. Хь. «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щIыхьэм Iуэхутхьэбзэ яхуэщIэнымкIэ и Iэнатlэм щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ» цIэ лъапIэр фIэщыным и Iуэхукlэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым и Указ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм социальнэ политикэр щыгъэзэщIэным къаруушхуэ зэрырихьэлIам икIи илъэс куэд лъандэрэ хьэлэлу зэрылажьэм папщIэ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щIыхьэм Iуэхутхьэбзэ яхуэщIэнымкIэ и Iэнатlэм щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ» цIэ лъапIэр фIэщыным **Сэхъуурокъуэ Хьэутий Хьэзрит и кьуэм** - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и УнафэщIым и къудамэм и кьалэнхэр зыгъэзэщIэм.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент КЪАНОКЪУЭ Арсен

Налшык къалэ
2011 гъэм накъыгъэм и 20-м
№80-УП

ЩIегъуэжахэм къагъэзэжыну хуитщ

КъБР-м и Правительствэм и Унэм Къанокъуэ Арсен аргуэру щIыущIащ террорист щIэпхъаджагъэ зыгъэжьхъэм яхуэту щэч хуэмыгъэзэнымкIэ и адэанэ гупым, Абы къырихьэлIащ Iуащхьэмахуэ районым щыщ бзаджащIэхэм я Iыхьлыхэр.

ДЫЗЭРЫЩIГЪУАЗЭЩI, Къэбэрдей-Балъкъэрым щыIэ щыгтыкIэр зэпIэзэрыт щIыжьыным хуэунэтIауэ иригъэкIуэкI лэжьыгъэхэм хиубыдэу Къанокъуэ Арсен нэхъ яIэнкIэ яIущIауэ щытащ Бахъсэн районым щыщ адэанэхэм.

Иджырей зэIущIэм къырихьэлIахэр КъБР-м и Президентым щыгъуазэ ищIащ, япэкIэ унафэ къыхэращтауэ щытам тету, щIэпхъаджащIэхэр гъащIэм къыхэщIэжыным, хэгъэзэгъэжыным елэжьыну комиссэ республикэм къыхэращыщзэрагъэпэщым.

Федеральнэ IэнатIэм щыгъэфIагъэкIащ хабзэхъумэ органэм къекIуалIэу Iэщэр зытхэм тезырыр ящызыгъэпсыныщIэну Iуэхугъуэ зыбжанэ. Кьапщтэмэ, апхуэдизкIэ зэхъуэкIыныгъэхэр хагъэхащ УФ-м и Уголовно-процессуальнэ кодексымрэ Уголовнэ кодексымрэ. Абыхэм Iуэхугъэ зэхэзыгъэкI органхэмрэ судхэмрэ Iэмал ират ялэжьакъэ хущIегъуэжу кьэзыгъэзэжакъэм, щIэпхъаджагъэхэр адэкIэ зымылэжьыжьыну мурад зыщIахэм трапъхъэ тезырыр нэхъ щабэ ящIыну.

-Си дежкIэ ахэри республикэм щыщ щIыхьщ икIи сэ сыхущIэкъунущ абыхэм я псэр къызэрезгъэпынам, гъэгу пхэнжьм къызэрытесщыным. Абыхэм ящыщ зыгъэрым къигъэзэжу гъащIэ тэмэмым къыхьыхьжьыну мурад ищIмэ, дэ апхуэдизм зыхуэфащэ Iэмалхэр етгынщ. Араща комиссэ щхьэхуэ къыщIыщIэздгъэпэщыр. Сэ си щхьэкIэ а Iуэхум сыкIэлъыплъынущ. ЩIегъуэжа псори я унагъуэхэм къызэрекIуэкIэжьмкIэ гъэгу пыухыкIам дыбзыхунущ. Сэ шэсыпIэ соувэ абыхэм яхуэмыфащэу лей ирамыхыну. Дэ тхузэфIэкI псори дэдэжьнущ хэгъэзыхь щымыIэу зыкъэзыта дэтхэнэми, абы щIэпхъаджагъэ егъэлеяхэр имыгъэкIамэ, ЛЫ имыгъэжамэ, и Iуэхур тэмэму законым тету зэхагъэкIын папщIэ, - жиIащ Къанокъуэ Арсен. - Дэтхэнэми ищIэн хуейщ къигъэзэжыну зэрыхуэзфIэкIынур. Унгу иримыхьын куэд щыIэщ, ауэ абы къинкIыркъым зэпищIэу Iэщэм уепхъэжи хуейуэ. Иджыпсту дэ IэмалышыгъэкIэ Iуэху ткIийхэр дымыIэжьу хъурркъым, абы къызэкIыжьу зыкъэзытыну хуэмейхэр гува-щIэхами хэкIуэдэнущ».

Адэ-анэхэм я гугъуехыкэр Президентым хуаIуэтащ икIи я бынхэр мамыр гъащIэм къыхэщIэжьнымкIэ властым зэщIагъэзыхуэну зэрырихьэлIар жаIащ. Мыпхуэдэ зэIущIэхэр республикэм и Iэтащхьэм дяпэкIи иригъэкIуэкIыну и мурадщ.

КъБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Iуэхущ1анIэ.

КъБР-м и Президент Къанокъуэ Арсен Правительствэм хэгъэхьэ адыгэзэкIуэкIа зэIущIэм щытепсэльыхьахэщ Узынщагъэр хъумэнымкIэ министерствэм 2010 гъэм зэфIигъэкIа лэжьыгъэхэмрэ 2011 гъэм кьыпщыт кьалэнхэмрэ. А IуэхутхьэхэмкъэхьIауэкъым: сэлъащ узынщагъэмкIэ министр Амщокъуэ ФатIимэт.

МИНИСТЕРСТВЭМ и лэжьыгъэр нэхъ Iупщ зыщIхэм ящыщщ демографие и лъныкъуэкIэ, республикэм щыIэ щIыпIэ щытыкIэр. Кьалъхуэм я фIыгъэкIэ, республикэм и щIыхьэм кьаэхъуэрэр процент 23,8-м нэсащ икIи 2009 гъэм зэрыхъуу щыта проценти 4,2-м и пIэкIэ процентэ 5,2-рэ хъуащ. Кьалъхуэм я бжыгъэм хэхьуэрэ ЙокIуэкI. 2010 гъэм сабий 12.578-рэ кьалъхуащ, 2009 гъэм кьалъхуар 12.143-рэщ. Урысейм щIыхьэм я бжыгъэм нэхьыбжу щыхэхъуэ щIыналитхум Къэбэрдей-Балъкъэрри яхьыщ. Пlэхэм я бжыгъэр проценти 4,3-кIэ, сабийхэм - проценти 6-кIэ нэхъ мащIэ хьуащ.Ику ину щIыхур зэрыпсэу илъэс бжыгъэр 2011 гъэм илъэс 72,7-рэ хьуну кьалытэ.

Республикэр зэрыщыту медицинэ зэхьакIуэкIэ къыхэзэгъэпэщам щыгепсэльыхьым министрым жиIащ, бжыгъэхэм ятепщIыхьмэ, щытыкIэр ефIакIуэми, дохутырхэмкIэ кьапщтэмэ, ику ину Урысейм зэрыщыщытым нэхьрэ тIэкIу зэрыпхъ мащIэр, ауэ хурыт медицинэ лэжьакIуэу диЗэ зыкъомкIэ зэрыпэхъыбэр. Япэми хуэдэу ярикъуркъым язныкъуэ Iэщ1агъэхэм хуеджа лэжьакIуэхэр. Къэбэрдей-Балъкъэрым узынщагъэр хъумэнымкIэ и Iэнатlэр иджыпсту хуэныкъуэщ медицинэм и лэжьакIуэ 244-рэ: дэIэпыкъуэгъу псынщIэм и дохутырхэм, психиатрхэм, патологоанатомхэм, фтизиатрхэм, психиатр-наркологхэм, анастезиолог-реаниматологхэм. Нахьыбэу яхуэмыкъуэхэм ящыщщ педиатрхэмрэ неонатологхэмрэ. Министерствэм программэ зэмылIэ-маным Урысейм и мэзхэр мафIэм зэрысым. Ди жагъуэ зэрыхъунщи, мы гъэри апхуэдизу.

МафIэм ес мэз гектар минищэм щIигъу - нэгъабэ и мыпхуэдизу зэманым елъытауэ зуэдитIым щIигъыкIэ нэхьыбэ. Свердловск областым мафIэм щрихащ жылагъуэ псо. ЩIапIэхэм щылажьэ фы зыжьхэр полицейскэм къратъэпащ. Ахэр и чэзум япэкIи ЛIэсамэ, цIыхуэр хэкIуэдэнут.

Аргуэру хоплъэж

Судыр аргуэру хоплъэж урысей олигарххэу Ходорковский Михаилрэ Лебедев Платонрэ я Iуэхуэм.

Илъэс и пэкIэ абыхэм я судыр щIэрыщIэу ящIэжауэ щытащ. Абы кьэрикIуахэмкIэ мыарэзэ уэчылхэр аргуэру тхьэусыхэжащ.

◆ **Африкэм и махуэщ.** Африкэ зэкъуэтыныгъэм и зэгухьэныгъэр 1963 гъэм накъыгъэм и 25-м къызэрагъэпэщащ. 2002 гъэм бадзэуэгъуэм и 9 лъандэрэ Африкэ союзщ.

◆ **Сабий кIуэдахэр къыщалъхьуэ махуэщ** (2002).

◆ **Иордан Пащтыхьыгъуэм егъэлъапIэ къэралыр щхьэхуэ щыхьуа махуэр** (1946).

◆Илъэси 5 и пэкIэ (2006) Урысей Федерацэмрэ Евросоюзымрэ Iэ традзащ УФ-мрэ а зэгухьэныгъэм и къэралхэмрэ я цIыхуэм визэ зэрырат щIыкIэр нэхъ тынш зыщIэ зэгурыIуэныгъэм.

◆ Накъыгъэм и 27 - 28-хэм Волгоград щекIуэкIынущ Урысейм и хирургхэм я XI зэхуэсыр.

◆ Илъэс 80 и пэкIэ (1931) кьалъхуащ СССР-м и кхъухьлъатэзехуэ-космонавт, Совет Союзым тIэунейрэ и ЛIыхьужь (1975, 1978) Гречкэ Георгий.

ПлIанэпэр зыгъэхьэзырар **ШАЛ Мухьэмэдщ.**

Уасэхэр, уасэхэр...

Белоруссием бензиным и уасэр зэуэ процент 25-кIэ щыуеелащ. Абы къыщыдэкIуэу, хуабжьу лъапIэ щохьу ерыскъыпрэ хьэпщыпхэмрэ. Псори къызыхэкIар а къэралым щызекIуэ ахъшэр процент 56-кIэ девальвацэ зэращIарщ.

Власткэр щогугъ, Урысейм щIыхьэу иритыну къызэрыгъэгугъа доллар мелардищэр яIэрыхьэмэ, щытыкIэр зэтес ящIыжьыфыну. АрщхьэкIэ Iэщ1агъэлIэхэм кьалъытэ къэралым и ахъшэри кьэмэщIэкIыну.

Хуэдитlкlэ нэхъыбэ

Дэ десэжащ мыпхуэдэ зэ-

Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэуухэу илъэс 28-рэ зи ныбжь адыгэ бзылъхугъэ Мэз Каринэрэ илъэс 55-м щIигъуа балъкъэр щIалэ Ольмезов Абдул-Хьэлимрэ дуней псом и бгы нэхь лъагэ дыдэ Джомолунгмэ (Эверест) альпинист гуп я гъусэу иджыблагъэ джащ1ащ. Абыхэм къызэральытэмкIэ, ди республикэм щыпсу ныбжьыкIэхэм я гъэсэныгъэм я зэхуэдитыкIэфIыр гъэбыдэным ар и нэпэнфIщ.

Мэз Каринэ

Ольмезов Абдул-Хьэлим

ДЫГЪУАСЭ къыдэкIа ди газетым зэрытетащи, Мэз Каринэ и екъулIэныгъэр гриухуащ Адыгэхэм я фэеплъ махуэмрэ Дунейпсо Адыгэ Хасэр къызэрызэрагъэпэщрэ илъэс 20 зэпырикъумрэ икIи Эверест и щыгум адыгэ ныпыр щыхитIащ.

Ольмезов Абдул-Хьэлим зэрыкIамкIэ, бгым дэкIыныгъуиунэтIащ залымыкIэ зыкIэтыкъэзрахьэу зи хэхэм ираша и хэкуэгъуэхэм я фэеплъым икIи кьалмыкъэм, шэшэнхэм, ингушхэм, къэрэшейхэм, балъкъэрхэм я Iъэпкъ ныпхэр дуней псом и щыгу нэхь лъагэ дыдэ щIэтащ.

Мэз Каринэ япэ дыдэу Эверест дэкIамэ, Ольмезовым и дежкIэ ар етIуанэщ. ИлъэситI и пэкIэ Абдул-Хьэлим абы и щыгум щыIэ ныпыр щыхитIащ Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ Урысей Федерацэм и МЧС-мрэ я ныпхэр. Дуней псом и бгы нэхъ лъагэ дыдэм здыдрихьеся республикэм и бэракьыр, экспедицэм къикIыжа нужькIэ, абы къБР-м и Президент Къанокъуэ Арсен тыгъэ хущIауэ щытащ.

Бынищым и адэ Ольмезов Абдул-Хьэлим УФ-м и МЧС-м и Iуащхьэмахуэ къэзылъыхъуэ-къезыгъэл гупым лIэщIыгъуэ плIанэ хьуауэ щолажьэ икIи къезыгъэл Iуэхугрэ 500-м щIигъуэм хэтащ. Европэм и бгы нэхь лъагэ дыдэ Iуащхьэмахуэ и щыгум 220-м щIигъуэр дэкIащ, Кавказ, Алтайм, Гималайхэм я къуршхэм куэдрэ щхьэпрыкIащ. Iуащхьэмахуэ псынщIэу дэкIынымкIэ рекорд игъуэваща, Урысей Федерацэм ски-альпинизмымкIэ зэхьэзэхуэхэм ехъулIэныгъэхэр щиIэу хэтащ.

Мэз Каринэ Ольмезовым нэхъыбэ хуэдитIкIэ нэхъ мащIэ къигъэщIами, зэрыгушхуэн и куэдщ. Ски-альпинизмымкIэ нэгъабэ Домбай щекIуэкIа къэралым и чемпионатым эстафетэм щытекIуаш, щхьэзакъуэ командэ зэпеуэхэм дыжьын медалищ къыщихьащ. КъищынэмыщIауэ, Red Fox Elbrus фестивалым ипкъ иткIэ, 2010 гъэм накьыгъэм и 9-м екIуэкIа гуп зэхьэзэхуэм пащэныгъэр къыщихьри, Iуащхьэмахуэ зэрыгушхуэ щыта и кубокымрэ ТекIуэныгъэм и кубокымрэ зыIэригъэхьащ.

Мэз Каринэрэ Ольмезов Абдул-Хьэлимрэ я екъулIэныгъэ иным папщIэ дыгъэр щIэтащ. Ди лъхъуэхъу икIи ахэр кьызыхэкIа ди щIалэхъэр зэгурыIуэрэ зэдэIуэжу зэдэпсэун папщIэ иджыри лъагапIэ куэд мы дунейм къыщызэранэжкIыну ди гуапэщ.

ХЬэТАУИслъам.

Къэбардей-Балъкъэрым щыпсоу ехъулIэныгъэ зэрыхьыжьыр

Къаруу игъуэтащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и кьулыкъущIэхэм дэжьыгъэкIэ ягъэбыдыIа автотранспортыр щIалэжьI кьамыгъэсэбэныным теухуа унафэм. Жэрдэмыр кьызыбгъэхьар республикэм и Президент Къанокъуэ Арсенщ.

ФИГУ къэдгъэкIыжьмащIи, Къанокъуэ Арсен къыхилъхьащ Налшык къалэм и администрацэм и лэжьакIуэхэмрэ республикэм и Правительствэм хэтхэмрэ кьулыкъукIэ яIэ машинэхэр гаражым кьыдагъэкIыну пlалъхьэ хуит ямыщIыну. Iуэхур зыхуэгъэзар «абыхэм жылагъуэ транспортым егъэшIыIа гугъуехьэр езыхэм я щхьэкIэ ягъэгъунэхунырщ». А унафэр иджы щIагъэбыдащ.

Мы Iуэхур екъэIащ КъБР-м и Правительствэм, КъБР-м и Парламентым я Унафэщ1эм я къуэдзэ псоми, республикэм и Президентым и Администрацэм и Iэтащхьэм, министрхэм, къэрал комитетхэм, республикэм и Парламентым и комитетхэм я унафэщIхэм. Нэгъэзащ жыпIэмэ, иныгъ кьулыкъум елытауэ автомашинэхэр зрагъэбыдыIа унафэщ1 псоми. Апхуэдизу жылагъуэ транспорткIэ зекIуэнущ Налшык и Iэтащхьэри, абы и кьуэдзэхэри, администрацэм щыщхэри.

А псоми унафэ хуащIащ тхьэмахуэ зэхуакум кьэриубыдэу жылагъуэ транспортым и лэжьыгъэм кIэлъыплъыну.

Къанокъуэ Арсен апхуэдизу кьыхилъхьащ КъБР-м и кьалэхэмрэ кьуэкIэмрэ цIыхухэм щеупщIыну, аэрэ зыгъэпIейтей Iуэхугъэр кьащIэн мурадщ.

- Нэбуэ кьэхъум елытауэ, дэтхэнэ унафэщIми зэфIихыну пщэрыль зыщищ хьунущ республикэм и цIыхухэр нэхъыбэу зыгъэпIейтей Iуэхугъуипщ нэхърэ мынэхъ мащIэ зэрэпIэгъэкIыныр, - кьыхигъэщхьэхукIащ республикэм и Президентым.

● Хъыбар гуапэ

Джомолунгмэ ди лъэпкъхэр нэхри зэкъуегъэувэ

Къэбардей-Балъкъэрым щыпсоухэу илъэс 28-рэ зи ныбжь адыгэ бзылъхугъэ Мэз Каринэрэ илъэс 55-м щIигъуа балъкъэр щIалэ Ольмезов Абдул-Хьэлимрэ дуней псом и бгы нэхь лъагэ дыдэ Джомолунгмэ (Эверест) альпинист гуп я гъусэу иджыблагъэ джащ1ащ. Абыхэм къызэральытэмкIэ, ди республикэм щыпсу ныбжьыкIэхэм я гъэсэныгъэм я зэхуэдитыкIэфIыр гъэбыдэным ар и нэпэнфIщ.

ДЫГЪУАСЭ къыдэкIа ди газетым зэрытетащи, Мэз Каринэ и екъулIэныгъэр гриухуащ Адыгэхэм я фэеплъ махуэмрэ Дунейпсо Адыгэ Хасэр къызэрызэрагъэпэщрэ илъэс 20 зэпырикъумрэ икIи Эверест и щыгум адыгэ ныпыр щыхитIащ.

Ольмезов Абдул-Хьэлим зэрыкIамкIэ, бгым дэкIыныгъуиунэтIащ залымыкIэ зыкIэтыкъэзрахьэу зи хэхэм ираша и хэкуэгъуэхэм я фэеплъым икIи кьалмыкъэм, шэшэнхэм, ингушхэм, къэрэшейхэм, балъкъэрхэм я Iъэпкъ ныпхэр дуней псом и щыгу нэхь лъагэ дыдэм щIэтащ.

Мэз Каринэ япэ дыдэу Эверест дэкIамэ, Ольмезовым и дежкIэ ар етIуанэщ. ИлъэситI и пэкIэ Абдул-Хьэлим абы и щыгум щыIэ ныпыр щыхитIащ Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ Урысей Федерацэм и МЧС-мрэ я ныпхэр. Дуней псом и бгы нэхъ лъагэ дыдэм здыдрихьеся республикэм и бэракьыр, экспедицэм къикIыжа нужькIэ, абы къБР-м и Президент Къанокъуэ Арсен тыгъэ хущIауэ щытащ.

Бынищым и адэ Ольмезов Абдул-Хьэлим УФ-м и МЧС-м и Iуащхьэмахуэ къэзылъыхъуэ-къезыгъэл гупым лIэщIыгъуэ плIанэ хьуауэ щолажьэ икIи къезыгъэл Iуэхугрэ 500-м щIигъуэм хэтащ. Европэм и бгы нэхь лъагэ дыдэ Iуащхьэмахуэ и щыгум 220-м щIигъуэр дэкIащ, Кавказ, Алтайм, Гималайхэм я къуршхэм куэдрэ щхьэпрыкIащ. Iуащхьэмахуэ псынщIэу дэкIынымкIэ рекорд игъуэваща, Урысей Федерацэм ски-альпинизмымкIэ зэхьэзэхуэхэм ехъулIэныгъэхэр щиIэу хэтащ.

Мэз Каринэрэ Ольмезов Абдул-Хьэлимрэ я екъулIэныгъэ иным папщIэ дыгъэр щIэтащ. Ди лъхъуэхъу икIи ахэр кьызыхэкIа ди щIалэхъэр зэгурыIуэрэ зэдэIуэжу зэдэпсэун папщIэ иджыри лъагапIэ куэд мы дунейм къыщызэранэжкIыну ди гуапэщ.

ХЬэТАУИслъам.

● КъБР-м и Парламентым

Арэзы щытохъуэ

Иджыблагъэ КъБР-м и Парламентым щекIуэкIащ республикэм и нэгъабэрей бюджетыр гъэзэщIа зэрыхъуам зэIухаеу щыхэплъа зэIущIэ.

АБЫ ХЭТАЩ Къэбэрдей-Балъкъэрым и Парламентым и депутатхэр, Правительствэм, Къэзэпщытэ-къэзыбж палатэм, ФНС-м и щIыналъэ кьудамэм, муниципальнэ районхэм, кьалэ округхэм, республикэм и Парламентым и Iэтащхьэм деж щыIэ жылагъуэ советым, жылагъуэ-политикэ зэгухьэныгъэхэм я лIыкIуэхэр.

КъБР-м и Парламентым и ТхьэмадэЧеченов Ануар пэублэ псалъэкIэ къызэIуиха нэужь, БюджетымкIэ, налогхэмрэ финансхэмкIэ комитетым и унафэщI Ахъуэхъу Кьанщобий зэIущIэр иригъэкIуэкIащ.

Финансхэмкlэ министр Бышэн Аэрэт къызэригъэлъэгъуамкIэ, псори зэхэту нэгъабэ республикэм и бюджетым сом мелард 19-рэ мелуан 894-рэ хуэзщIагъэуIуащ. Ар зытращIыхьауэ щытам и процент 96,1-рэ махъу. Бюджет зэхуаку трансферту сом мелард 12-рэ мелуан 61-рэ къаIэрыхьащ. Хэщ1эхэмкIэ кьапщытар сом мелард 20-рэ мелуан 586-кIэ е процент 93,5-кIэ ягъэзэщIащ, гъэтIылыпIэу фондым щыщу сом мелуан 38,6-рэ кьагъэсэбэпащ. Зэрыщыту кьапщтэмэ, республикэ бюджетыр, зытращIыхьа сом зы мелардрэ мелуан 307-м и пIэкIэ, мелуан 691,7-рэ хущыщIэу гъэзэщIа хьущ.

- Къэбэрдей-Балъкъэрым и къэрал щыхуэхэр нэхъыбэ дыдэу сом меларди 2-рэ мелуан 800-м нэсу дгъэуватиу, зы мелардрэ мелуан 554-м фIэдгъэкIакъым. Налогхэмрэ абыхэм щымыщхэмрэ кьапэкIуэм илъэ ита илъэсым елытауэ сом мелуани 198-кIэ хэхъуащ икIи меларди 7-рэ мелуан 833-м нэсащ. Ар дызыпIэплъам и процент 91,5-м ноблагъэ, - жиIащ министрым. - Республикэ бюджетым и хэхъуэхэм я процент 95,5-р налогхэм хуоззэ. Кьапщтэмэ, абыхэм я процент 41,6-р акцизхэм (сом меларди 2,6-рэ), процент 25,5-р цIыхуэхэм къаIэрыхьэм техьэ налогым (сом зы мелардрэ мелуан 600-рэ), процент 16,2-р Iуэхущ1апIэхэм я хэхъуэм техьэ налогым (сом зы мелардрэ мелуан 33-рэ), процент 12,2-р мылъкум техьэ налогым (сом мелуан 775-рэ) къапэкIуащ. Налогым щымыщ хэхъуэу сом зы мелардрэ мелуан 456-рэ къыхэкIащ. Ар пщIэкIэ хуащIэ Iэхъутхьэбзэхэм, къэралым яхуилъхьэм къыпэкIуэжхэмкIэ, къэрал мылъкур къызэрагъэсэбэлым хуэзэхэм, нэгъуэщIхэм я хьэкъкIэ къызэдгъэпэщащ.

(КIэухыр 2-нэ нап.).

Езыхэм я щхьэкIэ ирырагъэунэху

Къару игъуэтащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и кьулыкъущIэхэм дэжьыгъэкIэ ягъэбыдыIа автотранспортыр пlалъэкIэ кьамыгъэсэбэныным теухуа унафэм. Жэрдэмыр кьызыбгъэхьар республикэм и Президент Къанокъуэ Арсенщ.

ФИГУ къэдгъэкIыжьмащIи, Къанокъуэ Арсен къыхилъхьащ Налшык къалэм и администрацэм и лэжьакIуэхэмрэ республикэм и Правительствэм хэтхэмрэ кьулыкъукIэ яIэ машинэхэр гаражым кьыдагъэкIыну пlалъхьэ хуит ямыщIыну. Iуэхур зыхуэгъэзар «абыхэм жылагъуэ транспортым егъэшIыIа гугъуехьэр езыхэм я щхьэкIэ ягъэгъунэхунырщ». А унафэр иджы щIагъэбыдащ.

Мы Iуэхур екъэIащ КъБР-м и Правительствэм, КъБР-м и Парламентым я Унафэщ1эм я къуэдзэ псоми, республикэм и Президентым и Администрацэм и Iэтащхьэм, министрхэм, къэрал комитетхэм, республикэм и Парламентым и комитетхэм я унафэщIхэм. Нэгъэзащ жыпIэмэ, иныгъ кьулыкъум елытауэ автомашинэхэр зрагъэбыдыIа унафэщ1 псоми. Апхуэдизу жылагъуэ транспорткIэ зекIуэнущ Налшык и Iэтащхьэри, абы и кьуэдзэхэри, администрацэм щыщхэри.

А псоми унафэ хуащIащ тхьэмахуэ зэхуакум кьриубыдэу жылагъуэ транспортым и лэжьыгъэм кIэлъыплъыну.

Къанокъуэ Арсен апхуэдизу кьыхилъхьащ КъБР-м и кьалэхэмрэ кьуэкIэмрэ цIыхухэм щеупщIыну, аэрэ зыгъэпIейтей Iуэхугъэр кьащIэн мурадщ.

- Нэбуэ кьэхъум елытауэ, дэтхэнэ унафэщIми зэфIихыну пщэрыль зыщищ хьунущ республикэм и цIыхухэр нэхъыбэу зыгъэпIейтей Iуэхугъуипщ нэхърэ мынэхъ мащIэ зэрэпIэгъэкIыныр, - кьыхигъэщхьэхукIащ республикэм и Президентым.

Уасэхэр, уасэхэр...

Белоруссием бензиным и уасэр зэуэ процент 25-кIэ щыуеелащ. Абы къыщыдэкIуэу, хуабжьу лъапIэ щохьу ерыскъыпрэ хьэпщыпхэмрэ. Псори къызыхэкIар а къэралым щызекIуэ ахъшэр процент 56-кIэ девальвацэ зэращIарщ.

Власткэр щогугъ, Урысейм щIыхьэу иритыну къызэрыгъэгугъа доллар мелардищэр яIэрыхьэмэ, щытыкIэр зэтес ящIыжьыфыну. АрщхьэкIэ Iэщ1агъэлIэхэм кьалъытэ къэралым и ахъшэри кьэмэщIэкIыну.

Хуэдитlкlэ нэхъыбэ

Дэ десэжащ мыпхуэдэ зэ-

Аргуэру хоплъэж

Судыр аргуэру хоплъэж урысей олигарххэу Ходорковский Михаилрэ Лебедев Платонрэ я Iуэхуэм.

Илъэс и пэкIэ абыхэм я судыр щIэрыщIэу ящIэжауэ щытащ. Абы кьэрикIуахэмкIэ мыарэзэ уэчылхэр аргуэру тхьэусыхэжащ.

◆ **Африкэм и махуэщ.** Африкэ зэкъуэтыныгъэм и зэгухьэныгъэр 1963 гъэм накъыгъэм и 25-м къызэрагъэпэщащ. 2002 гъэм бадзэуэгъуэм и 9 лъандэрэ Африкэ союзщ.

◆ **Сабий кIуэдахэр къыщалъхьуэ махуэщ** (2002).

◆ **Иордан Пащтыхьыгъуэм егъэлъапIэ къэралыр щхьэхуэ щыхьуа махуэр** (1946).

◆Илъэси 5 и пэкIэ (2006) Урысей Федерацэмрэ Евросоюзымрэ Iэ традзащ УФ-мрэ а зэгухьэныгъэм и къэралхэмрэ я цIыхуэм визэ зэрырат щIыкIэр нэхъ тынш зыщIэ зэгурыIуэныгъэм.

◆ Накъыгъэм и 27 - 28-хэм Волгоград щекIуэкIынущ Урысейм и хирургхэм я XI зэхуэсыр.

◆ Илъэс 80 и пэкIэ (1931) кьалъхуащ СССР-м и кхъухьлъатэзехуэ-космонавт, Совет Союзым тIэунейрэ и ЛIыхьужь (1975, 1978) Гречкэ Георгий.

ПлIанэпэр зыгъэхьэзырар **ШАЛ Мухьэмэдщ.**

Щlегъуэжахэм къагъэзэжыну хуитщ

КъБР-м и Правительствэм и Унэм Къанокъуэ Арсен аргуэру щIыущIащ террорист щIэпхъаджагъэ зыгъэжьхъэм зэрыгъэзэжынымкIэ и адэанэ гупым, Абы къырихьэлIащ Iуащхьэмахуэ районым щыщ бзаджащIэхэм я Iыхьлыхэр.

ДЫЗЭРЫЩIГЪУАЗЭЩI, Къэбэрдей-Балъкъэрым щыIэ щыгтыкIэр зэпIэзэрыт щIыжьыным хуэунэтIауэ иригъэкIуэкI лэжьыгъэхэм хиубыдэу Къанокъуэ Арсен нэхъ яIэнкIэ яIущIауэ щытащ Бахъсэн районым щыщ адэанэхэм.

Иджырей зэIущIэм къырихьэлIахэр КъБР-м и Президентым щыгъуазэ ищIащ, япэкIэ унафэ къыхэращтауэ щытам тету, щIэпхъаджащIэхэр гъащIэм къыхэщIэжыным, хэгъэзэгъэжыным елэжьыну комиссэ республикэм къыхэращыщзэрагъэпэщым.

Федеральнэ IэнатIэм щыгъэфIагъэкIащ хабзэхъумэ органэм кьекIуалIэу Iэщэр зытхэм тезырыр ящызыгъэпсыныщIэну Iуэхугъуэ зыбжанэ. Кьапщтэмэ, апхуэдизкIэ зэхъуэкIыныгъэхэр хагъэхащ УФ-м и Уголовно-процессуальнэ кодексымрэ Уголовнэ кодексымрэ. Абыхэм Iуэхугъэ зэхэзыгъэкI органхэмрэ судхэмрэ Iэмал ират ялэжьакъэ хущIегъуэжу кьэзыгъэзэжакъэм, щIэпхъаджагъэхэр адэкIэ зымылэжьыжьыну мурад зыщIахэм трапъхъэ тезырыр нэхъ щабэ ящIыну.

-Си дежкIэ ахэри республикэм щыщ щIыхьщ икIи сэ сыхущIэкъунущ абыхэм я псэр къызэрезгъэпынам, гъэгу пхэнжьм къызэрытесщыным. Абыхэм ящыщ зыгъэрым къигъэзэжу гъащIэ тэмэмым къыхьыхьжьыну мурад ищIмэ, дэ апхуэдизм зыхуэфащэ Iэмалхэр етгынщ. Араща комиссэ щхьэхуэ къыщIыщIэздгъэпэщыр. Сэ си щхьэкIэ а Iуэхум сыкIэлъыплъынущ. ЩIегъуэжа псори я унагъуэхэм къызэрекIуэкIэжьмкIэ гъэгу пыухыкIам дыбзыхунущ. Сэ шэсыпIэ соувэ абыхэм яхуэмыфащэу лей ирамыхыну. Дэ тхузэфIэкI псори дэдэжьнущ хэгъэзыхь щымыIэу зыкъэзыта дэтхэнэми, абы щIэпхъаджагъэ егъэлеяхэр имыгъэкIамэ, ЛЫ имыгъэжамэ, и Iуэхур тэмэму законым тету зэхагъэкIын папщIэ, - жиIащ Къанокъуэ Арсен. - Дэтхэнэми ищIэн хуейщ къигъэзэжыну зэрыхуэзфIэкIынур. Унгу иримыхьын куэд щыIэщ, ауэ абы къинкIыркъым зэпищIэу Iэщэм уепхъэжи хуейуэ. Иджыпсту дэ IэмалышыгъэкIэ Iуэху ткIийхэр дымыIэжьу хъурркъым, абы къызэкIыжьу зыкъэзытыну хуэмейхэр гува-щIэхами хэкIуэдэнущ».

Адэ-анэхэм я гугъуехыкэр Президентым хуаIуэтащ икIи я бынхэр мамыр гъащIэм къыхэщIэжьнымкIэ властым зэщIагъэзыхуэну зэрырихьэлIар жаIащ. Мыпхуэдэ зэIущIэхэр республикэм и Iэтащхьэм дяпэкIи иригъэкIуэкIыну и мурадщ.

КъБР-м и Президентымрэ Правительствэмрэ я пресс-Iуэхущ1анIэ.

Лъэпкъ Iущыгъэ:

Дунейр къэкIуэхи, уи унэ ихьэж.

Псы псори къуршхэм къащIож

Урыс-Кавказ заоуэр зэрунэхэр ильэсиI 147-рэ зэрырикъуам теухуа Iуэхуэхэр щекIуэкIащ республикэ унафэм щIэт къащIащыпрэ папкинитIыпмрэ.

● Адыгэхэм я фэеплъ махуэ

БАХЪСЭН къалэм ЩэнхабзэмкIэ и унэм «Джэгуакlуэ» гупым, нэгъуэщIхэм зыкъыщагъэлъэгъуащ. «Адыгэ Хасэ» зэгухьэныгъэм и щIыпIэ къудамэм и унафэщI Шапсыгъ Хьэсэн къызэуэсахэм я пащхьэм кьыщIопсэльащ. Къуей и библиотекэхэм тхыльэ гъэльэгъуэныгъэхэр кьыщыдэзрагъэпэщащ.

Прохладнэ къалэм, Къэбэрдей, Псынщокъуэ, Советскэ къуажэхэм щыпIэ-административцэхэм я унафэщIхэр, дин лэжьакIуэхэр, жылагъуэм я лIыкIуэхэр зыхэта нэщхьеягъуэ пэкIуэгр щекIуэкIащ. Къызэхуэсахэм дыуэ ящIащ илъэ

Арэзы щытохъуэ

(КIэухыр. ПэщIэдзэр 1-нэ нап.)

Къэпсэльам къызэригъэлъэгъуамкIэ, республикэ бюджетым и хэщIэкмкIэ зытрахуауэ щытар сом мелард 20-рэ мелуан 586-кIэ е процент 93,5-кIэ ягъэзэщIащ. Зэщхьэщыхауэ къапщтэмэ, къэралпсо IуэхугъэхэмкIэ къапэщытар проценти 7,7-кIэ (сом зы мелардрэ мелуан 600-рэ), лъэпкъ щынагъэншагъэмрэ хабзэхъумэхэм я IуэхущафэхэмкIэ - проценти 6,2-кIэ (зы мелардрэ мелуан 279-рэ), лъэпкъ экономикмкIэ - процент 18,4-кIэ (мелларди 3-рэ мелуан 794-рэ), псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэмкIэ - проценти 3-кIэ (мелуан 609-рэ), егъэджэныгъэмкIэ - процени 6,7-кIэ (зы мелардрэ мелуан 379-рэ), щэнхабзэмкIэ, кинематографиемрэ цIыхубз хьыбарегъащIэ IэнатlэхэмкIэ - проценти 3-кIэ (мелуан 614-рэ), узыншагъэр хъумэныкIэ, физкультурэмрэ спортымкIэ - процени 7,3-кIэ (зы мелардрэ мелуан 510-рэ), социальнэ политикамкIэ - процент 16-кIэ (мелларди 3-рэ мелуан 313-рэ), бюджет зэхуакъ трансфертхэмкIэ планыр процент 31,3-кIэ (сом мелларди 6-рэ мелуан 443-рэ) зэфIагъэкIащ.

- 2010 гъэм и пэщIадзэм республикэм и къэрал кIэуцI щIыхэуар сом мелуан 957-рэ хъуурэ щытащ. Абы щыщу мелуан 700-р банк кредитщ, мелуан 216-р федеральнэ бюджетым и щIыхэуащ, мелуан 40,8-р 1992 - 1996 гъэхэм зэтрихьахэм щыщщ. Отчет лъэхъэнэм кIуридыдзу ахэр зытегъэкIыжыным сом мелуан 740,8-рэ, процентхэр щхьэщытыкIыным мелуан 24,6-рэ хуэхтхащ. Банк кредитхэр и пIалъэр къэмысу зэрытпшынымкIэ, нэгъэущI Iуэхугъуэхэр зэрызэфIэдгъэкIыным сом мелуан 49,4-рэ къытхудигъэхуащ, нэхъ пасэу къыитенауэ щыта мелуан 83,6-р УФ-м Финансэхэмкlэ и министерствэм худи1э зэгурыIуэныгъэм тету тщъыщащ. Нобэ ирихьэлIэу республикэм и къэрал кIуэцI щыхуэр зэрыхъужыр сом мелуан 354-рэщ, - кьыхугъащащ министрым. - Капитальнэ хэлъхьэныгъэр сом зы мелардрэ мелуан 637-рэ хъуурэ ягъэуватэ, зэрыщыгу къэдгъэсэбэпащ. ЩIыпIэ бюджетхэм я Iуэхухэр зохуагъэкIуэн мурадкIэ бюджет зэхуакъ трансферту нэгъабэ тхухаха сом меларди 6-рэ мелуан 443-р процент 98-кIэ дгъэзэщIащ. Республикэ бюджетым щыщ дотацэу зы мелардрэ мелуани 114-рэ, субсидиеу мелуан 974-рэ муниципальнэ щIыналъэхэмрэ кьалэ округхэмрэ етташ, субвенцэу сом меларди 3-рэ мелуани 103-рэ щIыпIэ бюджетхэм хэтлъхьащ.

Бышэн Аэрэт зэрыжиIамкIэ, УФ-м Финансэхэмкlэ и министерствэм и коллегием и зэIущIэм 2010 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и республикэ бюджет зэхэтыр гъэзэщIа зэрыхъуам щыхэпIьати, арэзы щытехъуащ.

КъБР-м экономикэ зыужьныныгъэмрэ затумкIэ и министрым и къуэдзэ **Белецкая Ольгэ** кIэщIу кьытеувыIащ социальнэ, экономикэ зыужьныныгъэ я лъэныкъуэкIэ нэгъабэ республикэм и Iуэхур зыхуэдам. Абы къызэрыгъэлъэгъуамкIэ, гъэ кIуар мыеIуэ нухащ. Къащтэмэ, экономикэм и Iэнатlэхэм зыужьныныгъэ нэрылъагъуэр щыIэщ: илъэ ита илъэсым елытауэ, ВРП-м процент 3-кIэ хэхъуащ икIи ар сом мелард 74,1-м нэсащ. Абы хэлъхьэныгъэ нэхъыбэ хуащIащ промышленностым, мэкъумэшым, затум я Iэнатlэхэм.

- Промышленнэ предприятиэхэм ВРП-м и процент 14-м нэблагъэ хъыдэрагъэIэщ. Нэгъабэ продукцэу ящащ, лэжьыгъэрэ Iуэхутхьэбзэу зэфIагъэкIащ сом мелард 28,5-рэ и уасэ. Экономикэм и зыужьныныгъэм инвестицэу сом мелард 14-м нэблагъэ халъхьащ, - жиIащ къэпсэльам. - Псэупlэу метр зэбгъуэзнатlэ мин 253,9-рэ ятащ. МэкъумэшI Iэнатlэхэм сом мелард 23-м нэблагъэ и уасэ продукцэ къыщалэжащ. Ар 2009 гъэм елытауэ проценти 9,7-кIэ нэхъыбэщ.

Министрым и къуэдзэм къызэрыхигъэщащмкIэ, цIыхухэм я псэуныгъэр процент 14,7-кIэ ефIэкIуащ, икIи ар мазэм сом 11029,6-рэ къаIэрохьэ. Сабийуэ къалъхум проценти 2,9-кIэ хэхъуащ, цIыхуу хэщIыкIым проценти 4,3-кIэ кIэрыхуащ.

Алхуэдэу зэхьыхьэм щедэIуащ республикэм и Къэзыпщытэ-къэзыбж палатэм и унафащI **Шондыр Олегэ** Федеральнэ налог Iэнатlэм и щыналъхъу къудамэм и Iэтащхьэм и къуэдзэ **Сарбашевэ Светланэрэ** жаIахэм. Къыхалъхьа Iуэхугъэр щызэпкърахьам абыхэм къыхагъэщащ бюджетыр гъэзэщIэным къаруушуэ зэрырахьэлIар икIи ар къызэзыгъэпэщахэм фIыщIэ хуащIащ.

БюджетымкIэ, налогхэмрэ финансэхэмкIэ комитетым и унафащI **Ахъуэхъу Къанщобий** зэIуущIам кьрикIуахэр зэхилъхьэжа нэужь, Къэбэрдей-Балъкъэрым и нэгъабэрей республикэ бюджетыр гъэзэщIа зэрыхъуам теухуа унафэрэ Парламентым, Правительствэм, ФНС-м и щIыналъэ къудамэм яхуэгъэзэща чэнджэщхэмрэ кьащтащ.

АРУАН Алий.

КъБР-м и Правительс твэм и Унэм накьыгъэм и 19-м щекIуэкIащ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Муниципальнэ щIыналъэхэм я совет» зэгухьэныгъэм хэтхэм я ильэс зэIуущI. Абы щызэпкърахащ нэгъабэ зэфIагъэкIащ эмрэ мы гъэм кьаIущIащ.

Псоми яхуэгъэза хабзэхэр

● Къэрал къулыкъущIапIэхэм

КъБР-м и АСМО-м и правленэм и унафэщI **Пэнагуэ Максим** зэфIагъэкIаэм ятеухуауэ кьыщыпсалъэм зэхэтыгъэлъэгъуамкIэ, 2010 гъэм я лжьыгъэр ильэситIащ «Урысей Федерацэм щIыпIэ самоуправленэ кьыщызэгъэпэщыныкIэ псоми яхуэгъэза хабзэхэм я IуэхукIэ» федеральнэ законым, республикэм и щIалъэ-правовой актхэмрэ я Устав ямрэ щызэбгъахуэхэм тету.

- Нуэкьрей ильэсхэм ди щIыналъэм зэхьыжьыныгъэ нэрылъагъуэр кьыщыхьуащ. Къэбэрдей-Балъкъэрым и гъэзэщIакIэ Iэнатlэхэмрэ щIыпIэ унафэр зезыгъакIуэ Iуэхущапlэхэмрэ жылагъуэхэм лжьыгъэ зэрыгъэзэщIащ. Абыхэм зегъэужьыным кьэралым сом мелуан 200-м щIигъу хухихащ, апхуэдэу щыхуэ 700-м нэблагъэм сом мелардэ 11-м щIигъу щыхуэу иратащ. 2009 гъэм лжьыапIэнэщ 19700-р ятхуэу щытамэ, нобэ зэрыхъужыр 1200-рэщ, кьыгъэлъэгъуащ АСМО-м и правленэм и унафэщIым. - Социальнэ Iэнатlэхэм щытыкIэр щрагъэфIакIуэ Сэмадин Iэбдулатэ щыIэ дамбулаторхэр кьыхэзыхуэтынщэу зэрагъэпэщыж. Лъэпкъ театр центрыр ухуэнар и кIэм нагъэблагъэ, Музыкэмкlэ театрыр, курортым Щэнхабзэмкlэ и унэр кьагъэщIэрэщIэж. Физкультурэмрэ спортымкIэ Iуэхущапlэхэм зегъэубгъуэным иужьрей зэманым гульытгэщхуэх хуащI. Налшык, Май кьалэхэм, Кьулькъубжьи Ищхьэрэ кьуажэм физкультурэ, узыншагъэр щрагъэфIакIуэ Iуэхущапlэхэр нэгъабэ кьыщыIэзыIуахащ, Нартыкэ, Бахьсэн, Прохладнэ, Тэрч кьалэхэм футбол джэгупIэ IэрыщIэр щащхуащ. Налшык сабий стадионир щIэзэрагъэпэщыжк, Прохладнэ кьалэм ФОК кьыщыгъэжьащ, нэгъуэщI лжьыгъэ щхьэпэхэри зэфIагъэкI. Арами, унафэ зытещIыхьыпхъэ щыщIыныгъэ куэд иджыри жылагъуэхэм зэрыщыIэри ахэр псынщIэу зэфIэтхэну цIыхуэхэр кьыззэрытыгугъри фIыуэ кьыдгуроIуэ. А зэхьуэкIыныгъэхэр республикэм и унафэщIым жыджэру деIыгъ. Абы и фIыгъэкIэ властым и гъэзэщIакIуэ Iэнатlэхэмрэ щIыпIэ унафэр зезыгъакIуэ Iуэхущапlэхэмрэ я зэрыщIэу зэдолажьэ. Президентым и Администрацэмрэ Правительствэмрэ щыщIэр хэту кьалэхэм, районхэм я администрацэхэм я Iэтащхьэхэр зэрызэхуищэсым Iэмал хъарзынэ кьыдет жылагъуэхэм я унафэщIэхэр зыIутыжыпIейтейуэ зэрызэхуэхьэсырэ ныбжьыкIэхэм я лжьыгъэм лъабжьэ хуэхъу хабзэхэр гъэхъэзырыным, ефIэгъэкIуэным, щIыпIэ унафэр зезыгъакIуэ Iэнатlэхэм я Iуэхущапlэр зыхуэдэр джьным икIи хэIущIыкIу щIыным теухуауэ нэгъабэ кьыхалъхьа жэрдэм гроп я лIыкIуэхэм жыдэгъуэ дыдыщащ. Ар зэпкърыхауэ кьытеувыIащ отчет лъэхъэнэм кьриубыдзэ зэфIагъэкIыным, нэгъуэщI щIыпIэхэм хуаIэ пIыщIэнэгъэхэр зэрагъэбыдэм.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и АСМО-м ильэс кIуэм и бюджетыр зэрирегъэщIам арэзы техъуэу мыгъэрей кьащта нэужь, зэхьыхьэм кьыщыпсэльащ Шэрэдж муниципальнэ районым и администрацэм и Iэтащхьэ, ЩIыпIэ самоуправленэм и Урысейпсо Советым и щIыналъэ кьудамэм и унафэщI **Темиржанов Махьты,** Дзэлыкъуэ зуеIэм хьлъэ Пригечнэ кьуажэмрэ Прохладнэ кьалэ округымрэ я администрацэхэм я Iэтащхьэ **Джэдмыс Рае, Пархоменкэ Юлие,** республикэм и прокурор **Жариков Олег** сыIэм.

КъБР-м и Парламентым и Тхьэмадэ **Чеченов Аунар** екьэкI хэмылъу кьыхихгъэщащ щIыпIэ унафэр зезыгъакIуэ Iуэхущапlэхэр зэхуэдэу я хьуэкIыныгъэхэр республикэм и унафэщIым жыджэру деIыгъ. Абы и фIыгъэкIэ властым и гъэзэщIакIуэ Iэнатlэхэмрэ щIыпIэ унафэр зезыгъакIуэ Iуэхущапlэхэмрэ я зэрыщIэу зэдолажьэ. Президентым и Администрацэмрэ Правительствэмрэ щыщIэр хэту кьалэхэм, районхэм я администрацэхэм я Iэтащхьэхэр зэрызэхуищэсым Iэмал хъарзынэ кьыдет жылагъуэхэм я унафэщIэхэр зыIутыжыпIейтейуэ зэрызэхуэхьэсырэ ныбжьыкIэхэм я лжьыгъэм лъабжьэ хуэхъу хабзэхэр гъэхъэзырыным, ефIэгъэкIуэным, щIыпIэ унафэр зезыгъакIуэ Iэнатlэхэм я Iуэхущапlэр зыхуэдэр джьным икIи хэIущIыкIу щIыным теухуауэ нэгъабэ кьыхалъхьа жэрдэм гроп я лIыкIуэхэм жыдэгъуэ дыдыщащ. Ар зэпкърыхауэ кьытеувыIащ отчет лъэхъэнэм кьриубыдзэ зэфIагъэкIыным, нэгъуэщI щIыпIэхэм хуаIэ пIыщIэнэгъэхэр зэрагъэбыдэм.

ХЪЭКЪЫКЪАРЭ Алик.

Театр щхъуантIэр къапоплъэ

● Щ1ыкIураш

Мэкъуауэгъуэм и 1-м Сабийхэр хъумэным и дунейпсо махуэр гъэлъэпIэныр кьыззэрыгъэпэщыну ноутетым и япэ зэIущIэр ящыблагъэ зэхэтащ. Ар иригъэкIуэкIащ КъБР-м щIалэгъуалэм я Iуэхухэмрэ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм ядэлэжьныкIэ и министерствэмрэ «Урысейм и Сабий фонд» жылагъуэ псалащIэ Iуэхущапlэм и Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ къудамэмрэ.

- КъБР-м и Президент Кьанокъуэ Арсен и жэрдэмкIэ Налшык и Театр Щхъуантlэкъэрал щэнхабзэ Iуэхущапlэмрэ абы и Iэшэгъашэмрэ мэкъуауэгъуэм и 1-м. Абы щыщу ежьащ щIалэгъуалэм и

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

Си еджапІэ - си къежьапІэ

ЛъагапІэщІэхэр зи пІалъапІэ щІалэгъуалэ

● Иужьрей уэзджьнэм

Иужьрей уэзджьнэм мыхьэнэ иІэщ лэгъэнэ школакІуэм и дежкІи: хэти яп классыр кІыхьагъ ЛъыкІэрыкІуэм хуопІащІэ, еІуанэхэми зи чэзу гъэ еджагъуэр кърахьлІауэ, зы нэкІэ Іэбауэ гъэмахуэм тохъэ. Иужьрей уэзджьнэр щ1ом хэмыдж1эжу гукъинэжщ курыт школыр къызыухъэм я дежкІэ. Ар нобэ кІахуоу республикэм и щІыжьщІэ 6613-м. Абыхъэм я дежкІэ иужьрей уэзджьнэм и зу макъ жьгъырур сабиигъэмрэ балигъ гъащІэмрэ я эщыльыпІэщ.

ДЭНЭКІИ хуэдэу, махуэшхуэр щагъэльапІэ ди республикэм и курыт школхэм. НыбжьыщІэхэм я гуфІэгъуэрдАдэ-анэхэм, егъэджакІуэхэм, КъБР-м и Парламентымрэ Правительствомрэ я лІыкІуэхэм, къалэ, къуажэ администрацхэм я Іэщ1агъэлІхэм. Школхэм ЖьгъуэкІыну гуфІэгъуэхэм апхуэдэу ирагъэблэгъащ зауэмрэ лжьыгъэмрэ я ветеранхэр, жьлагъуэм пщІэ щыпІэ нэхъыжьыфІхэр. Аэр псори щыхэхуоу ягъэшІэрэщІа, макъамэ дахэхэр кьыщыІу школ пщІантІэ хуитхэм, 11-нэ классыр къэзыухъэм нобэрей махуэр гукъинэжэ ящыхьэр папщІэ школакІуэ нэхъыщІэхэми ялъэкІ кьагъэнакъым. Абыхэм школ щІыхьэпІэхэр, эЖущІэр щекІуэкІ утхэр уэд гъэгъахэмрэ щар гъэпщащ зэмыфэгъуэхэмкІэ ягъэдохащ, гуфІэгъуэр нэхъыбэу зытеухуахэм папщІэ концерт щІыкІуэхэр, теПльэгъуэ кІэщІхэр ягъэхъэзыращ.

А псори фІыщІэ ящІу, гуфІэгъэмрэ дэрэжэгъуэмрэ я гум щІызу утыкухэм я кІэлъхэ школыр къэзыухъэр, я класс унафощІхэр я пашэу. Аэр адрейхэм кІахоцІ я зыхуэпэжкІэ.

Іэкли, я пІлэм зэпрыууэ едзэкІа дарий лентІ щ х ъ у э к І э п І ъ - кІэхэмкІи, я нэгум кьищ нэжэгъажъэмкІи. А ныбжьыщІэхэрщ гуфІэгъуэм зыкьрезыгъэхьэлІа псоми - егъэджакІэхэми, адэ-анэхэми, школакІуэ цІыкІуэхми, хьэщІ я лъапІэхми - нобэкІэ я пІлъапІэр. Махуэл дэкІмэ, аэр хьунущ ди республикэм, къралым и нэгъуэщІ щІыпІэхэм щыІэ адежапІэ нэхъыщхьэхэм я студент, щІэтІысхьэ зэхуэмыдэхэр щІэзрагъэгъэтыну колледжхэмрэ лицейхэмрэ, ауэ мы зэманыр абыхэм я дежкІэ хуабжьу ткІийщ: ныбжьыщІэхэм ят Зыгъэ щыт къэрал экзаменхэр. Дэтхэнэми наІуэ кьищІынущ илъэс 11 зи кІыхьагъ школ гъуэгуанэр сыт хуэдэу кьикІуами а зэманыр дауэ кьигъэсэбэнами. Школ къытетхэрэкъым абыхэм ящыщ дэтхэнэри кьыпэщыль къэпщытэныгъэхэм зэрыпэлъэщынум.

Иужьрей уэзджьнэм балигъ гъащІэм хишэ ныбжьыщІэхэм яхуэгъэза хьэуэлъ дахэхэр щоІу нобэрей гуфІэгъуэхэм. Дэри захуэдгъаз къэкІуэнуэ зей щІалэгъуалэм: «Иужьрей уэзджьнэр згъурлы фхуэхъуну, ныбжьыщІэхэ! Гъащ1эм фи ЫвыпІэ щ1ывгъуэтыну, гупсысэ Іущхэр зи лъабжьэ Іуэху екІу ещ1 зэфІэфхыну, насыпи мыкІуэщІкІэ, екьулІэныгъэкІэ гъэнщІа гъащІэ ефхьэкІыну. Гъуэгу махуэ, лъапІэгапІэщІэхэр зи пІлъапІэ, къралым и къжІуэнэр зэлъыта зи щІалэгъуэхэ!»

ЖЫЛАСЭ Маритэ,
«Адыгэ псалъэ» газетым егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ и кудамэм и унафощІ.

Иуан Наур гъуэгу тоувэ

● Щапхъэ

Иуан Наур Налшык къалэ дэт курыт школ №28-м и 11-нэ классыр къехъ. Школыр зэрыщІедгъэ хуэдэуэ ф1ы и зэфІэкІымрэ зэчиймрэ урысейпсо утыкум щигъэлъэгъуэну хунэсащ. Іеблэмэ, 11-нэ классыр кІымафэм щІэзэ ар щІыхуащ Бауманым и цІэр зэр зэрихьэу Москва дэт къэрал техникэ университетым.

ГъАщІэм щыхишыну лъагъуэр иришэжьа къудейуэ арами, Наур хузэфІэкІар куэд мэхъу. А псор кьыщежьар 28-нэ курыт школым и гущІэгъуэм. ЩІэныгъэ зэгъэгъуэтыныжкІэ здынэса лъагапІэхэм щытепсэльыхькІэ, Наур кьыщыщІидзэр ящэ классхэм езыгъэджа Пирогов Іюдмилэ и дежи - абы «дунеищІэ» кьыдэрыхуэзІуну-харц, гъэсакІуэ пэж зэрыхуэхъуярщ.

- Тхыльэ еджэкІэ дэзыгъащІа, дунейм и зэхэтыкІэм дыщыдзыгъэгъуэза ящэ егъэджакІуэм фІыщІэ хэжа хуэфащэщ, - кьыздогуашэ Наур. - Къэбгъэльагъуэмэ, я гум и хуабагъэмрэ я Іущагъыныр сытым дежи кьыс-лъызыгъкъ, кьыскуэгуапэ егъэджакІуэщ зи нэІэ сыщІэхуахэр. Апхуэдэхэщ, псалъэм папщІэ, ди школым и унафэщІ Житиевэ Раисэ, егъэджакІуэхэу Чабдаровэ Светланэ, Созаевэ Зухра, Тау ФатІимэ сымэ, нэгъэщІэхэри. Аэр кьызэрыздэЗэпыкъуи нэмыщІи, сыт хуэдэ Іуэху и уэжь сихьэми сытрагъэгуэшу, фІы кьызэкъуІэмэ кьыздэгуфІэу кьыздогъэгурыкІуэ.

Школым щызригъащІэ псоми щІыхьэх щІалэщІэм нэхъыбэж къэпльыхьэуэн щІидзащ 6-нэ классым щынэсам. Абы ирихьэлІэу еджакІуэхэм щІэныгъэ-техникэ творчествэкІэ я республикэ центрым зыщызыгъэсэну хуейхэр кьыхахыу щызэхихым, кьэпщытэныгъэхэм хэтрэ, кьащтащ. Пасэ дыдэу зыбыхьа я ІуэхуитІ щІыгъуэхэм: Наур, гъэщІэгъуэн куэдри кьыщищІащ, и кьэухым зиужьынымкІи сэбэныпхъэ хуэщ. Бгъэдэль щІыгъуэхэм я кьыдэгъуэдэ дэтхэнэми пщІэшхуэ хуэзыщІ Иуаным кьыжьегъэщІа центрым щезыгъаджэ Науаниис Татьянэ зэрыхуэарэзыр.

Аращ ИлІаэм зыхуеджаву Іэщ1агъэр кьыхэхьнымкІэ щІэпыкьыгъэгъу кьыхуэхуэрри, и щІэныгъэ іэжьхьІэжьыгъэ кІэ унафощІу ІІари.

ЗригъэщІахэмкІэ арэзы хъуу тІыСыжжэм ящІыщкьым Наур. АтІэ ар сытым дежи лъагапІэщІэм щІохьэупс, абы и щыгум нэзыхьэсыфын тегушхуэныгъи кьарун хэлъщ. Школым зэрыщІэсым хуэдэуэрэ, нужьрей илъэситым ар хэтащ урысейпсо олимпиадэ, гъэльэгъэныгъэ куэдым. Псалъэм кьыдэкІуэу жьыпІэмэ, «КъэкІуэным хуэунэтІа лъабакъэ» урысейпсо зэхъэзэ хуэм «Космонавтика» унэтІыныгъэм и зэфІэкІ щигъэлэгъуащ, паши щыхъуащ.

Бауманым и цІэр зэрихьэу Москва дэт техникэ университетым дызэрыт гъэ-ежэгъэум ригъэкІуэкІа урысейпсо зэпеуэрщ Нуаным ехьулІэныгъэфІ щыгъыІэ-ригъэхьар. Юрченкэ Станислав и нэІэ щІэту игъэхъэзыр а гъэкьыгъэм и гъэщІэгъэнагъымрэ щхьэпагъымрэ кьаІыгъэри, Наур университетым экзаменыншэу кьащтащ.

Наур зригъэгъуэта щІэныгъэмрэ Іэзагъымрэ нэхьыбэрэ утыку кьызэрихьэныгъэ нужь итщ. Апхуэдэу ар хэтащ Москва щекІуэкІа «НТТМ-2010 гъэ» гъэльэгъуэныгъэм икІи абыи пашэ щызыхьри, «Орленок» урысейпсо сабий лагерым ягъэкІуэу щытащ. Нуаныр щыгъэмрэ Іэзагъымрэ нэхьыбэрэ утыку кьызэрихьэныгъэм нужь итщ. Апхуэдэу ар хэтащ Москва щекІуэкІа «НТТМ-2010 гъэ» гъэльэгъуэныгъэм икІи абыи пашэ щызыхьри, «Орленок» урысейпсо сабий лагерым ягъэкІуэу щытащ. Нуаныр щыгъэмрэ Іэзагъымрэ я «Сигма» XVIII республикэ конференцым, «XXI лІэщІыгъуэм и зэчиифІэкІэ» республикэ конференцым, предметэ зэхуэмыдэжмкІэ олимпиадэхэм, нэгъэщІэхэми. Иджыблагъэ Наур щытекІуащ «Багъуэбэ» урысейпсо зэхьэзэ хуэм. Абы ипкъ иткІэ, ди лъэпкъэгъу щІалэм кьыхуагъэфэщащ ХФМ и Президентым и саугъэт сом мин 30 хъур.

- Апхуэдэ зэпеуэкІэ гъэлъэгъуэныгъэхэрэ сыщІихэтым дежи нэхьыбэжьым зеспщытарэт, жьыСІэу сытрегъэгуфІэу, - жеІэ Наур. - Къэбгъэльагъуэмэ, ахэращ кьыхэсхьну Іэщ1агъэр зыхуэдэм сыхуэзыныэтІар, сфІэгъэщІэгъуэн куэд кьыщысщІар, Іуэху-зыгъэгъуэзар. Абы сызыщІрихьэлІэ, ХФ-м и нэгъуэщІ хэгъэгуэгъэм кьинкІа щІалэгъуалэм я гъащІэгъэм, я лъэщагъэм, я акъылым и жанагъэм сыдэлпІейуэрэ нэхъ ерыщ сащІауэ жьыпІэ хъунущ. Тыншкъым я щІынальэкъэм щынэхьфІу кьалъыта школакІуэхэм зы утыку уадитыну.

Апхуэдэ зэпеуэхэм хэтыну гъуэгу щытехьэжь деж нэхьыбэ зэрызригъэльагъэныр нужь итщ Иуаныр. Ар щыІащІ Третьяковскэ галереем, Театр Иным, Космонавтхэр щагъэхьэзыр центрым, нэгъуэщІ щІыпІэ тельыдджэхэм. А псори щІалэм сэбэп кьыхуохьу и къэухым нэхъри знужьныжкІэ.

Ди хабзэкэм пщІэ яхуэзыщІ адэ-анэм я нэІэ щІэту адыгэ унагъуэ дахэм кьыщокъу зи гугъу тщІы щІалэ жаныр. И адэ Замир физикэмкІэ щІэныгъэ лэжьакІуэщ, и анэ ФатІимэ математикэмкІэ егъэджакІуэ Іэщ1агъэр иІэщ. Наур и шыпхъу цІыкІур школакІуэщ, ауэ абыи кьыхихыну лъагъуэр иубзыхуэ кІащ. Иджы щыщІэдзауэ биологиемкІэ зэхьэзэхуэм хэтщ, екьулІэныгъэхэри кьыщІехь. Сабийхэм зыхуей гъуэгур гъащІэм щы-хашыныжкІэ Іэмал ирагъащ адэ-анэм - ахэр щыцІыкІуэм щегъэжьауэ гупжьей зэхуэмыдэжм яшІэрэ лъэныкьуэ куэд ирагъэгъэнэхуащ, нэхъ дэдэхьэхыр езыгъэм ехьыжьауэ хуэдэу.

Еджэным, щІэныгъэ лэжьыгъэжьм кьыхудэхуэ зэманрэ пщІэншэу игъэкІуэдырькъым Наур. Абы адыгэ кьэфэкІэм зыхуеГьасэ, дахэуэ утыку итщ. Пашэныгъэ кьыщиІха зэхьэзэ хуэм кьыхуэзэкІа лъэпкъыр щІэуэдэр ирихьэлІэнагъэм и мурадкІэ, адыгэ кьафэ игъэзэщІащ икІи кьэпщытэныгъэхэм адрей кьеспІахэм Іэгуауэшхуэ хуаІэтащ. Абы щыгъуэм Наур кьыдэлІэпыкьэщ унагъуэкІэ я ныбжьыщІэ Апэнэс Астемыр. Абы «Адыгэ!», - Адыгэхэм я хабзэр аращ» уэрэдитІыр зэІущІэм щызыкІащ Наур и жэрдэмыр дилІыкъуэ.

КьэкІуэным щегупсыскІэ, университетыр екьулІэныгъэ ІкІи нэр кьыхуэу, аспирантурэм и щІэныгъэм щыгъэхъуэну и мурадщ Иуан Наур икІи и гурыльпхъэ зэрызригъэхьэлІэным хуІцІэкьуІущ.

Республикэм нэхьыфІу щеджэ, зэхьэзэхуэ зэхуэмыдэхэм щытекІуа щІэлокІуэ ИльэсищІ и пэ кьыхуэу тІэ кьэ- зэчуещэс КъБР-м и Президент Кьаночкуэ Арсен. 2010 гъэм ирагъэкІуэкІа апхуэдэ зэІущІэм ирагъэблагъэ-пащ Наурк. КьэнщынымкІащІауэ, екьулІэныгъэ нэхьыбэ зыІэрызыгъэхьаэр езы Кьаночкуэ Арсен и деж ригъэблагъэри кьеплъэльащ. Республикэм зиужьынымкІэ зыхуэхьэну зи гуращэ, а Іуэхуищхэм хэлІыфІыхьыну зи мурад щІалэгъуэм ящІщ и мурадхэр Къэм кьыхуэзэпищэ.

НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэ.

● Дифі догъэтъапІэ

ЕхъулІэныгъэм и гъунапкъэхэр

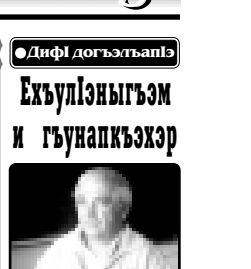

Къардэн Хьисэ

Цыху къэс гъащІэ гъэзгу щхьэхуэ хуэхуэуэ щытщи, дэтхэнэми хуитныгъэ и1эщ зытехьэну гъащІэгъуэ и гумрэ и псэмрэ къыдыхьэу къыхихыну. ЕгъэджакІуэ Іэщ1агъэм, ар щІэныгъэ куу щызэбгъэгъуэтыфым гъэзгуу кьилъытэри, пасэу дихьхэт Къардэн Хьисэ. Сэрмакъ къуажэм дэт курыт школыр екьулІэныгъэкІэ 1976 гъэм къэзыуха щІалэщІэр а мурадхэр и гъуаззу БКЪКЪУ-м и физико-математикэ факультетым щІэтІысхьащ ары. Кьыхиха Іэщ1агъэм щыхущІегъуэжа зы махуи нобэр кьыздэсым кьыхуоухакъым.

ЕДЖАПІЭ нэхъыщхьэр ехъулІэныгъэкІэ кьиуха нэужь абы игъэзэжащ щалъхуа щІыпІэм. Дзэлыкъуэ куейм егъэджэныгъэмкІэ и щІыпІэ іэнатІэм и ІэнатІэм и гъэдэмыкІыу а школым и унафэщІ ящІащ икІи зэфІэкІыу, щІэныгъэ бгъэдэлъ псори школым щекІуэкІ егъэджэныгъэлъэгъуэ щІалэщІэр куэд дэмыкІыу а школым и унафэщІ ящІащ икІи зэфІэкІыу, щІэныгъэ бгъэдэлъ псори школым щекІуэкІ егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ лэжьыгъэр ефІэкІуэным хуиунэтІу ІэнатІэм пэрытащ.

Ильэс зыбжанэкІэ апхуэдэу лэжьа нэужь, Кьардэнэр инструктору къащхьэжьащ егъэджэныгъэмкІэ куей Іэхъуцапіэм. А кьалэным дзащІыгъу абы ирихьэкІырт пщыхьэщхьэ школым и унафэщІым и кьуэдзэ, ижькІэ и унафэщІ лэжьыгъэр.

- Сыт хуэдэ Іэнатіэ сыгорытми, си гур зыщІэхъуэпсыр зыІут – сабийхэр нэхъ зэщІадэу егъэджэнырт, садэлэжьынырт, - игу кьегъэжьІыж Хьисэ. – Абы кьыхэкІыу, математикэр щІыкІуэм егъэджэныну сыщІэлъэІури сыкІуаеу щытащ ди кьуажэм дэт курыт школ №93-м .

Абы Іыандэрэ ильэс тІощІым щІигъащ. Апхуэдизу хъуауэ Къардэнэр пэрытщ фІыуэ ильагъу Іэнатіэм: Сэрмакъ дэс щэбзІар есэпым хуреГъаджэ, а щІэныгъэм и щэхуэм щыгъуазэ ещІ. Іэщ1агъэлІ щытхъэм кьыхуэзагъэсащІ школым и унафэщІ кьулыкъущ, арщхьэкІэ сабийхэр егъэджэжынр, абыхэм махуэ кьэс яхуэзэнырт, садэлэжьынырт, - игу кьегъэжьІыж Хьисэ. – Абы кьыхэкІыу, математикэр щІыкІуэм егъэджэныну сыщІэлъэІури сыкІуаеу щытащ ди кьуажэм дэт курыт школ №93-м .

- Сыт хуэдизкІэ щІэныгъэ зыхэлъыжьхьэ щІэныгъэ ІкІи щІэныгъэ лъабжьэ щызыгъэтІылъа щІыкІуэ щІэныгъэ щыхьуащ ди щІыналъэм. АпхуэдизкІэ щІэныгъэ ІкІи щІэныгъэ лъабжьэ щызыгъэтІылъа щІыкІуэ Іуэрдеев Ахьмэт, ХФ-м щІыхь зиІэ и егъэджакІуэ Узденов Хьэрэт, УФ-м щэнхабзэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ Теммоев Мухьэдин сымэ, нэгъуэщІхэри.

Дэнэ щІыпІэ дыщыдежьми, зэи щІэныгъэгъэтІылъэ хъунукьым ГъуаазэІ нэсу диІа ди егъэджакІуэхэр, ГъащІэ гъуэгум и щІэдзапІэ тхуэхъуэ, унэ еГІуанэу ильэс бжьыбжІэ диІа, фІыуэ тІыгъуэу ди школхэр. Нобэ школ пщІантІэм кьыдэсыр ирыращІэ ящІу и бжэр и гъэсэнхэм я дежкІэ сыт щыгъуи зэрыгъэІухар.

ПОЛИЩУК Иван,
УФ-м щІыхь зиІэ и егъэджакІуэ, Хэку зауэшхуэм и ветеран.

● Школ гъащІэ

Бэчмырзэ и лъахэм

Пьэпкъым и цІыху щэджащэхэм я щапхъэм щІэблэр кьыщІегъэтэжкІыр гъэсэныгъэ лэжьыгъэм и Іэмал-ныфІхэм ящыщІу. Апхуэдэ Іуэхугъэ дахэ щокІуэкІ Бахьсэн кьаІэм дэт курыт школ №98-м. Ди аджапІэм и унафэщІхэр. Іэщ1агъэлІхэр хущІокъу жьылэм и щІалэгъуалэм хьэл-щэн дахэ яхэлъхьэным, щІэныгъэ куу ягъэгъэуты-ным.

ШКОЛЫМ щекІуэкІ гъэсэныгъэ лэжьыгъэр зи пщэрыльэ Хэкъ Оксанэрэ адыгэбзэр езыгъэджэху Чэрты Сюзаннэ, ПыытІыкІ Оксанэ, математик Бэкъей Рашад сымэ ди пашэу еджакІуэ гуп иджыблагъэ дыщыІащ адыгэ усакІуэшхуэ ПащІэ Бэчмырзэ щыпсэуэ ужьыным. Зыгъэгъуэтыжащ, зыбжани гукІэ зэдгъэщІащ.

Гупсысэ пэжыр цІыхубэм яхуэзыІуатэу, къыдалъхуэхэм, и лъахэгъуэхэм щІэныгъэм и нэхур кьаІыхІэсыну ехьупсэу зи ГъащІэр зыхьа адыгэ усакІуэм теухуауэ дэ дызыщымыгъуазэ Іуэхугъэ куэдым кьытхутепсэльыхьащ Бэчмырзэ и музейм кьыщІтІущІа, абы и унафэщІ, уэрэджы1акІуэ цІэрыІуэ ПащІэ Еленэ. Абы кьыджи1эжащ Бэчмырзэ и сабиигъэм, и щІалэгъуэм ежьэлІа хьыбар гъэщІагъэ1энхэр, дригъэпІьащ абы зэрихьэу щыта хьэпшІыпхэм. Абыхэм яхэлът усакІуэм кьыщІэна тхыльхэр, тхыгъэ щхьэжьэхэр, жьыз жьы-жьэхэм зекІуэ щыкІуэхэм щыгъуэу абы кьыздищІэу щыта и портфелышхуэр. Апхуэдизу музейм щІэпыІ ПащІэ Бэчмырзэ и фэепІльыр яГъэпІапІэу егъэджакІуэхэм, ныбжьыщІэхэм кьахьа тыгъэхэр, суртэхэр.

ГъэщІэгъуэну, купщІафІэу щыІэ щІалэм, Бэчмырзэ и музейм щыдгъэкІуа зэманыр. ЗэІущІэм и кІэухыу Еленэ фІыщІэ кьытхуищІащ апхуэдэ Іуэху дахэ кьыІуэзэІыгъэпэщ ди егъэджакІуэхэм, усакІуэм и фэепІльым пщІэ хуэзыщІ, абы и творчествэм щыгъуазэ дэри. Ар псоми кьытхуэупсащ Бэчмырзэ и сурэт зытет махуэгъэпс дахэкІэ. ЕджапІэм дыкъэкІуэжа нэужь, ПащІэ Бэчмырзэ и лъахэм дыззэрыщІамрэ абы щытІыгъэуахэмрэ иджыри зэ дытепсэльыхьажащ, дэтхэнэми нэхъ гукъинэ тщыхуэхэзэм ятеууха сочиненэ щыкІуи тткащ.

ХЭЖЬ Марин,
Бахьсэн дэт курыт школ №98-м и еджакІуэ.

Музей пщІантІэм.

● ФІыщІэ

Лъабжьэ быдэ

Ди къэралышхуэм и щІыпІэ псоми я курыт еджапІэхэм нобэ иужьрей уэзджьнэр кьащыхуоуэ школыр къэзыухъэм. Ар ипэжьыпІэкІэ иужьрейуэ зыхуэзэуунэхэм дащыщ дэ. Налшык дэт курыт школ №91-м пщыхьэщхьэкІэрэ щеджэ 11-нэ «Б» классыр. Махуэшхуэм ирихьэлІэу фІыщІэ псалъэкІэ зэхуэдгъэзэну дыхуейщ ди школым и еджэдакІуэхэм, гъэзэгугъэлъагъуэ, щапхъэ тхуэхъу ди унэтІакІуэхэм.

БЛЭКІА ильэситІым дэ махуэм лицей №93-м, пщыхьэщхьэм мы курыт школым дыщеджащ. Зэманыр кІэщІми, абы кьриубыдэу дэ зыхэтщІащ школым щылажьэ Іэщ1агъэлІхэр я лжьыгъэм хуэІэижьу, щІэныгъэ куу яб-гъэдэлъу, зыпэрыт Іэнатіэм гуро псэкІэ етауэ зэрыщытыр. Апхуэдэхэщ школым и унафэщІ Иуаз Ларисэ, ди класс унафощІ Иуан Риммэ, егъэджакІуэхэу Куэшей Женя, КІуэ Майие, Шэрыб Альбинэ, Жангулановэ Назифэ сымэ. Аэр я зэманк ыхьэ-рэ щымысхьу кьыздэлэжьащ.

Я гъэсэнхэм ягуро я щхьэрэ зэтелъу, гушхуауэ гъащІэм хьыхьэн папщІэ, школым Іуэхугъуэ зэмылІэужьыгъуэ куэд щыІэфІэх. Абыхэм яхуэгъэзэн-щІэныгъэ куэд щыІэфІэх. Абыхэм яхуэгъэзащІ иджыпІ технологие пэрытхэр я лъабжьэу еджапІэм кьыщыІэрагъэпщІ дерс зэІухахэр, зэпеуэхэр, гъэлъэгъэныгъэхэр. Абыхэм ди зэхэщІыкІым хагъэхъуащ, ди дуней еплъыкІэм зрагъэжьажьащ.

Ди егъэджакІуэхэм дохъуэхъу нобэрей махуэхэм ІкІи яжьдоІэ: «Къыдэфта щІэныгъэр, кьытхэфлъхьа хьэл-щэнхэр ди гъэгурІыгъэльагъуэу гъащІэм екІуу дыхэтну, абы ущыпІэ хэха дэтхэнэ-ми кьыщыдгъэтыну фы-кьыдогъэгурЫ. Узынышу, фи лэжьыгъэм дэрэжэгъуэ кьывиту, насыпи кьыфхудэкІуэу фыпсэуну дыныеохъуэхъу!»

ПщІэ хъыдфхуэзыщІ, 11-нэ «Б» классыр къэзыухъэр.

НапэкіуэцІыр зыгъэхъэзырар ЖЫЛАСЭ Маритэ.

● Нэхъыжьым и гупсысэкъэр

Зыщыдгъэгъупщэ хъунукъым

Дэтхэнэ цІыхуми зэи щыгъупщэрэкьым еджапІэм щыщІэса ильэсхэрэ, егъэджакІуэу пІаХэрэ. Езы школ унэри. ЦІыху минхэм я гум лъэужь. Іэужь кьыщыгъэнащ школым. Курыт еджапІэхэм я нобэрей гъэсэнхэм я гурыщІэр иджыри нэсу зыхамыщІэми, ар я гупсысэм кьыхохьэ школыр кьэзыухъэм, гъэм и кІуэцІкІэ я гум зыбжанэрэ кьыздредзенж ильэс куэд ипэкІэ школым кьыщІэкІа-хэм. Иужьрей уэзджьнэм и махуэшхуэм школым ехьэлІа гупсысэхэм сэри саубыдащ.

ЗЭИ сыцІэрыпэщхьэм Дзэлыкъуэ къуажэм дэта ди еджапІэ цІыкІур. Зы кабинет хэхаи, уеблэмэ физкультэрэм, спортым зыщІыхуэдгъэсэн пэщ щхьэхуэ зыхэмыта а школым щІэныгъэм и лъагъуэм зыщыгъашэрт ди егъэджакІуэхэм. Абыхэм я ІэтатІэм гуро псэкІэ етауэ зэрыщытыр. Апхуэдэхэщ школым и унафэщІ Иуаз Ларисэ, ди класс унафощІ Иуан Риммэ, егъэджакІуэхэу Куэшей Женя, КІуэ Майие, Шэрыб Альбинэ, Жангулановэ Назифэ сымэ. Аэр я зэманк ыхьэ-рэ щымысхьу кьыздэлэжьащ.

Я гъэсэнхэм ягуро я щхьэрэ зэтелъу, гушхуауэ гъащІэм хьыхьэн папщІэ, школым Іуэхугъуэ зэмылІэужьыгъуэ куэд щыІэфІэх. Абыхэм яхуэгъэзэн-щІэныгъэ куэд щыІэфІэх. Абыхэм яхуэгъэзащІ иджыпІ технологие пэрытхэр я лъабжьэу еджапІэм кьыщыІэрагъэпщІ дерс зэІухахэр, зэпеуэхэр, гъэлъэгъэныгъэхэр. Абыхэм ди зэхэщІыкІым хагъэхъуащ, ди дуней еплъыкІэм зрагъэжьажьащ.

Ди егъэджакІуэхэм дохъуэхъу нобэрей махуэхэм ІкІи яжьдоІэ: «Къыдэфта щІэныгъэр, кьытхэфлъхьа хьэл-щэнхэр ди гъэгурІыгъэльагъуэу гъащІэм екІуу дыхэтну, абы ущыпІэ хэха дэтхэнэ-ми кьыщыдгъэтыну фы-кьыдогъэгурЫ. Узынышу, фи лэжьыгъэм дэрэжэгъуэ кьывиту, насыпи кьыфхудэкІуэу фыпсэуну дыныеохъуэхъу!»

ПщІэ хъыдфхуэзыщІ, 11-нэ «Б» классыр къэзыухъэр.

Нало Жансэхъу и тхыгъэхэр

● Егъэджакіуэхэм я дэІэпыкъуэгъуу

ХХ лІэщІыгъуэм и 50 гъэм ящэ лъэбакъуэхэр зыча адыгэ литературэм и критик, прозаик, драматург Нало Жансэхъу кьыдэгъэзэжыным. Абы щыгъуэм а тхыгъэхэр зэгъэуІэбжьыным, абы щыгъуэ ехьулІэныгъэхэм я щІэныгъэм и Іэмал-ныфІхэм ящыщІу. АпхуэдизкІэ щІэныгъэ куэд хэлъщ къэбгъэдэй литературэм и къэгъэльагъуэ щыта ехьулІэныгъэхэм я щІэныгъэм и Іэмал-ныфІхэм ящыщІу.

НАЛО Жансэхъу Мырэзбэч и къуэр 1906 гъэм Іэскэн куейм ихьэ Старэ Ярыхъ (Хьэтэ) щыщ мэкъумэшыщІэ унагъуэ кьызэрыгъэкІым кьыщалъхуащ. ПэщІэдзэ школым щыщІэсам сабий анзьлыфІэу зыкъэзэгъэльэгъуэ, щІэныгъэм дихьэха ныбжьыщІэм кьуажэ еджапІэр кьеухри Налшык кьоКІуэ ипсэнаркушэм щІотІысхьэ. Жансэхъу нэхъуеинШэу щыгъуазэ зыхуецІ адыгэ, уэрыс тхакІуэ куэдым я кьаІэмыпэм кьыпыкІа тхыгъэхэм, литературэмкІэ гупжьейм и лэжьыгъэм жьыджэру хэтащ. А ильэсым ехьулІэныгъэ нэужьи, Налор Дон Іуфэ Іус Ростов кьалэ дэт Бгыльэ-кьэхутакІуэ институтым и аспирантурэм щІотІысхьэ. Литературэр Іэщ1агъэ кьыз1эрыхухам и фІыгъэкІэ, а илъэсхэм Налом кьэхутэныгъэ лжьыгъэхэр ирегъэкІыжкІ, и япэ тхыгъэхэр дунейм кьыгъэхьэ. ЕджапІэр и кІэм нимыгъэсу Жансэхъу лэжьэн щІедзэ. Япэ щыкІэ ар Псыхуабэ кьалэм а зэманым дэта областной музейм и директору яГъэув, нэхъ нужьыкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр щІэныгъэхьхутакІуэ институтым и унафэщІ мэхъу. 1954 - 1956 гъэхэм Жансэхъу Ікъафіуэкъэм я союзым и и тхъэмадэу хах. А ильэсхэм кьыкІэрэгъэпэща кьудей а зэгухьэныгъэр зэфІэгъэувэным и кьару куэд ирехьэлІэ.

1956 гъэм щыщхьэІум и 15-м пщы кьыстраІхьэри, лажьэ зимыІэ тхакІуэр ягъэтІыс икІи 1957 гъэм бадзэуэгъуэм и 25-м Налшык лъхьэуІущым щаукІ. Апхуэдэу кІэщІу нухащ тхакІуэ зэчиифІэм и гъащІэр. Шэч хэлътэкъым, Іэмал ирагъэуІ щытаиэ. Жансэхъу лъэпкъ щэнхабзэм, литературэм и зыужьыныгъэм и зэфІэкІ куэд зэрырихьэлІэфынум, адыгэм ифІ кьыдэзрыкІынкІ Іыгуугъэфі куэд зэрилэжьыфынум.

ЛІэщІыгъуэ блэкІам и щэщІ гъэхэм я пэщІдзэхэм тхэн щІэзыдзагъащІэу щыта Налом и Іэрытх псори дн деж кьэзакІыным. Абы и япэ драматическэ тхыгъэхэм ящыщщ «Кьэхьун» пьесэр. Совет лІэщІыгъуэм щІихуащІ кьыхэхъуІыныр - а гупсысэм зэрыщІэкІ. Ар гупгтІым я зэхущытыкІэ, ЖКІ-м и гъэлъэныгъэ теухуащ пьесэр.

И тхыгъэм авторым щегъэжьауэ хуэныкъуэ хуэкъулейуэ псэухэр кьызэщІэзыІэсхэт, кьэзыгъапІэ Тембот, Темыркан, Цыпу, колхозым и лэжьакІуэ пашэхэр, абыхэм кьапэщІэтщ хуэажьэдэ. Мышъ, кьулейуэ Фіыщ1э, Кьамболэт, Заныдмэрий сымэ, нэгъуэщІхэри. А гупгтІым я зэхущытыкІэ, ЖКІ-м и гъэлъэныгъэ теухуащ пьесэр.

Ар теухуащ Кьэхьун жьылэм колхозыр зэрыщІэзгуагъэ хьа щыкІэм. ЦыкІухэм я псэукІэр кьыгъэльэгъагъуэкІэрэ, кьэуажэм щекІуэкІ зэхъэжьныгъэхэм щыгъуаэз дахуещ авторым. Пьесэм щІэзэпэщІэгъэуващ ІІыхъуэжь гупитІ: гъащІэщІэм и тельхьэхэзу Тембот, Темыркан, Цыпу, колхозым и лэжьакІуэ пашэхэр, абыхэм кьапэщІэтщ хуэажьэдэ. Мышъ, кьулейуэ Фіыщ1э, Кьамболэт, Заныдмэрий сымэ, нэгъуэщІхэри. А гупгтІым я зэхущытыкІэ, ЖКІ-м и гъэлъэныгъэ теухуащ пьесэр.

Ди хьэрэм, драматург щІалэм ящІ, Налор нэхъапэІуэкІэ проозэм елэжьын щІидзауэ щытащ. Апхуэдэ тхыгъэхэм ящыщу япэу дунейм кьытехьар тхыгъэхэр: «ЩІэдзапІэ» повестырщ. Налом и проозэ тхыгъэхэм ящыщу а зырщ ди деж кьэсар, ауэ абы «Голубая земля» романыр урысыбзэкІэ ихтауэ зэрыщытам щыхьэт техьуэ дэфтэрхэр щыІэщ, езы Іэрытхэр лъэужьыншэу Іуэхугъэм.

Тхакіуэ зэчиифІэр, щІэныгъэ куу зыбгъэдэлъ, лъэпкъ литературэм и зыужьыныгъэр зи хьэпсапІэ хэкупсэр и кьару емыблэжу ящІэрыпыкъуэр кьэхутэныгъэ-кІуэхэм, абыхэм я щІэныгъэмрэ Іэзагъымрэ зэрыхагъэхъуэным яужь итащ, лъэпкъ литературэм и гъуэгур, зыхущыщІэ-зыхуэныкъуэхэр кьэхутэныгъэ, япэрей лъэпкъ тхакІуэ-усакІуэхэм ятеуха литературэ лъжьыгъэхэр тхынми гулъытэшхуэ хуищІащ.

АБАЗЭ Албэч,
КъБКъУм и доцент.

● Зы фильмым теухуа гупсысэ зэпэджэжэр

Гъубжокъуэ Марат къопсалъэ.

Вагъуэхэр щIэрыщIэу къызэщIоблэж

Накъыгъэм и 19-м Налшык япэу щагъэлъэгъуащ Нэгъапльэ Аскэрбий и «Черкесия. Чужбина» документальнэ фильмыр. «Черкесия» (2007 гъэ). «Черкесия. Адыгэ хабзэ» (2009 гъэ) IэдакъэшIэкIхэм къакIэлъыкIуа мыещанэ фильмыбзэ къызэрымыкIуэу Iуплъу къыщыгъэлъэгъуэжащ залымыгъэкIэ зи хэкур зрагъэбгына мухъэжырхэм я блэкIар, ятетыа хьэзабыр, хамэ щIыналъэхэм нобэщIэ псэуклIэр. Фильмыр Налшык щыгъэхъеIэпэщащ Дунейпсо Адыгэ Хасэм, Къэбэрдей Адыгэ Хасэм, Урысейм ис адыгэхэм я пэлъитъ-щэнхабзэ автономием.

УРЫС-Кавказ зауэм, адыгэхэм Iыпэсэрыхьр кьаухуэзыхьам, и лъэхъэнэм ди лъэпкъэгъуэхэм къыкIэлъыIэрэхьа залымыгъэм, кьатепсыха насыпыншагъэм щыхьэт техьуэ дэфтрэхэр лъабжьэ хуэхъуащ фильмым. Ар техьин щыщIадзащ «Истамбылкъуэ» гъыбзэр усын щыщIадза, хэкум ираш адыгэ куэд зыIуКIуда тенджызы ФIыцIэм и Iуфэхэм. Абы къыщIыпащащ ди лъэпкъыр зрагъэщIэн щыта, ущыпсэункIэ Iэмал имыIэ Истамбыл и Iэгъуэблагъэ Бернэ, Батум, Трабзон, Самсун жылагъуэхэм, ижьыкIэ Сирие, Йорданиер къэралыгъуэхэм.

Тенджызы ФIыцIэм зэпрашыну къхъухьэм ирагъэтIысхьахэм ящыщ куэд дыдэ нэсакъым хамэщI Iуфэм - псым хадзэрт узыфэ зэпыщIалэм илыкIхэмрэ ар кьыпкърыхьауэ гурыщIхьуэ зыхуащIхэмрэ. Тыкру щIынатIэм нэсахэми кьаIэпIэр дыгъэр щыжьэрэ жьэ, гъавэ щымыхьу пшахъуэщIт. А псор зэрекIуэкIар кинокамерэкIэ трахауэ щымытами, абы щыхьэт техьуэ сурэтхэр, дэфтрэхэр къагъуэтыжри, абыхэм къытращIыкIыжащ гум ещэжьыпIэ фильмыр.

ЗалымыгъэкIэ тырку къхъухьэм ирагуэ щIыхухэр зыхэта гуэввэгъуэр зыхэщIэхуэзу къыгаIэр зыгъэгъуэ Адыгэ Республикэм и адыгэ драмэ театрым и акт ерхэм - а лъэхъэнэм щыIа щыгъынхэмкIэ ахуэпа артистхэр зыхэхэт Iуэхур гукъыдуэу зэрыщытар я нэгуэхэм кьощ, ахэр ролым ихьауэ джэгу кьудей мыхьуу, пIэпкъым и блэкIар гурэ псэкIэ зэрагъэзыжьа арагъэнэщ а кьэжьыкащIэ псорэ епIлъэкIэм зыщIыхьыдагъэщIэфар.

Хамэщ1 - ар Тырку, Сирие, Йорданиер, Югославие, нэгуэщI къэралхэрауэ ирагъэтIысхьагъэкIэ къыщIагъэжьутахэм ятелъ бэрыхьым ущеплькIэ, абыхэм я гуэзвэгъуэр щадзэгъэвкIэ, уи нэпсэр пхуэубыдыркъым, ауэ блэкIа пIэщIыгъуэхэм къыхэкIыу нобэрей махуэм къыхьыхьэ сюжетым - Юрданием и еджапIэм щекIуэкI адыгэ дерсым, Махуэжьблэ и псэуклIэм, Нэхущ Чэрим и уэрэдым къыдэфэ хэзэс адыгэхэм я щIэблэм, и гум хьыхьауэ лъапэрисэ зыщI щIалэ щыкIуэм - ущеплькIэ фIым ущегъэгуфI, пIэпкъым и кьэжьыгуэр зэрыдахэр уи фIэщ ещI. Аузэ наIуэ кьоху фильмым щыпхьыша гупсысэр - адыгэ бэракьым и вагъуэху зыр зым щыщзбграпхъар, сыт хуэдэ бэлъхь хэтами, пIэпкъыр щыпхьэ къызэрызэтенэжар зэрыарар.

Псыхэмыхьэ Мусэ и псалъэ.

- Ди лъэпкъыр кьызэ э т е з ы г ъ э н а х э м я щыщи ди адыгэ хабзэр, - пищащ адэкIэ Нэгъапльэм. - Абы кьегъэлъагъуэ ар дрэпэкIи зехьэн, пIыгъэн зэрыхуейр. Опередатор Никанов Александр си гъусэу нэгъабэ, Адыгэхэм я фэеплъ махуэм, Истамбыл сыкIуауэ щыта щ. Махуэ 15-кIэ Тыркыр и кIыхьагъкIэ къызэхэткIухьри, Йорданиер и дыщIыпэжьащ. IуэхуитIыр, адыгагъэ ФIыщIэ яуэсщIыну сыхуейщ сценарийр зытха, Гуманитар къэхутэныгъэхэмкIэ Адыгей къэрал институтым этнологиемрэ лъэпкъ гуъаздэжьмкIэ и къэрал институтым зэрыщытрэ лъэпкъ гуъаздэжьмкIэ и къэрал институтым этнологиемрэ лъэпкъ гуъаздэжьмкIэ и къэрал институтым зэрыщытрэ лъэпкъ гуъаздэжьмкIэ Адыгей